

Kohtuasi C-25/21

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

15. jaanuar 2021

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Juzgado de lo Mercantil de Madrid n.º 2 (Madridi kaubanduskohus nr 2, Hispaania)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

30. november 2020

Hagejad:

ZA

AZ

BX

CV

DU

ET

Kostja:

Repsol Comercial de Productos Petrolíferos, S.A.

Põhikohtuasja ese

Nõue tunnistada ELTL artikli 101 lõike 2 alusel algusest peale tühiseks hagejatele kuuluvas tanklas kütuste ja mootorikütuste ainuõigusliku tarnimise kokkulepe, mis sisaldub erinevates omavahel ühendatud lepingutes, kuna see rikub ELTL artikli 101 lõiget 1, ning hüvitada tekitatud kahju.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Tõlgendamise eelotsusetaotlus – ELTL artikkel 267 – Konkurents – ELTL artikli 101 lõiked 1 ja 2 – Määrus (EÜ) nr 1/2003 – Artikkel 2 – Kahju hüvitamise hagi – Tühisuse tuvastamise hagi – Tõendamisviisid – Tõendamiskoormis – Tühisuse tuvastamise hagides riigi konkurentsiameti lõplikke otsuseid rikkumise ümberlukkamatuks tõendiks mitte pidav liikmesriigi kohtupraktika

Eelotsuse küsimused

1. Kas juhul, kui hageja tõendab, et tema ainuõigusliku tarnimise ja kaubamärgi esindamise lepingusuhe (komisjoni- või lõppmüügi korras allahindlusega baas-edasimüügihindadega) REPSOLiga kuulub riigi konkurentsiasutuse analüüsitud territoriaalsesse ja ajalisse ulatusse, **tuleb asuda seisukohale, et Tribunal de Defensa de la Competencia (konkurentsikaitsekohus) 11. juuli 2001. aasta otsus (menetlus nr 490/00 REPSOL) ja/või Comisión Nacional de la Competencia (riiklik konkurentsikomisjon) 30. juuli 2009. aasta otsus (menetlus nr 652/07 REPSOL/CEPSA/BP) mõjutab lepingusuhet, kuna nende otsuste alusel on määruse (EÜ) nr 1/2003 artikli 2 tingimused rikkumisega seotud tõendamiskoormise osas täidetud?**
2. Kui vastus eelmisele küsimusele on jaatav ja konkreetset juhul on tõendatud, et Tribunal de Defensa de la Competencia (konkurentsikaitsekohus) 11. juuli 2001. aasta otsus (menetlus nr 490/00 REPSOL) ja/või Comisión Nacional de la Competencia (riiklik konkurentsikomisjon) 30. juuli 2009. aasta otsus (menetlus nr 652/07 REPSOL/CEPSA/BP) mõjutab lepingusuhet, **siis kas seetõttu tuleb ELTL artikli 101 lõike 2 kohaselt leping tunnistada algusest peale tühiseks?**

Viidatud liidu õigusnormid

ELTL artikli 101 lõiked 1 ja 2

Nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määrus (EÜ) nr 1/2003 asutamislepingu artiklites 81 ja 82 sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta: konkreetset põhjendused 5 ja 22 ja artikkel 2

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. novembri 2014. aasta direktiiv 2014/104/EL teatavate eeskirjade kohta, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagnid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse rikkumise korral: eriti põhjendused 3, 4, 11, 14 ja 34 ning kaudselt artikkel 9

Viidatud liikmesriigi õigusnormid

17. juuli 1989. aasta konkurentsikaitseseadus 16/1989 (Ley 16/1989 de Defensa de la Competencia, edaspidi „LDC“): artikli 1 lõige 1

3. juuli 2017. aasta konkurentsikaitseseadus 15/2007 (eeldatavalt 2017. aasta redaktsioonis; edaspidi „2007. aasta LDC“): artikli 75 lõige 1.

Põhikohtuasja asjaolude ja menetluse kokkuvõte

Sissejuhatav märkus

- 1 Eelotsusetaotluse esitanud kohus esitas samas põhikohtuasjas eelotsusetaotluse 2019. aastal. Euroopa Kohtu 28. oktoobri 2020. aasta määrusega Repsol Comercial de Productos Petrolíferos (C-716/19, ei avaldata, EU:C:2020:870) jäeti see taotlus vastuvõetamata tõttu läbi vaatamata sisuliselt põhjendusel, et Euroopa Kohtu kodukorra artiklis 94 sätestatud tingimused ei olnud täidetud. Käesoleva eelotsusetaotluse eesmärk on neile tingimustele vastata.

Naftasektori liberaliseerimine

- 2 1927. aastal loodi Hispaanias riiklik naftamonopol, mille haldamine usaldati äriühingule Compañía Arrendataria del Monopolio de Petr6leos, S.A. (CAMPESA).
- 3 Selle monopoli raames loodi 1970. aastal riigi kontsessioonide süsteem naftatoodete jaemüügiks tanklate vahendusel, mida haldab samuti CAMPESA.
- 4 Võttes arvesse Hispaania tulu Euroopa Majandusühenduses (EMÜ) ja naftasektori liberaliseerimist 1984. aastal, lubati CAMPESA aktsionäride ringi siseneda riigisisestel rafineerimisettevõtjatel (nende hulgas kostjal REPSOL). Sel viisil asetati rafineerimisettevõtjad eelisseisundisse ja nad said turu liberaliseerimisel teistest ette, edendades toonaste tanklakontsessioonäride hulgas oma vastavate võrkudega liitumise dokumentide allkirjastamist.
- 5 1991. aastal jagati CAMPESA müügivara Euroopa Komisjoni heakskiidul mitmele rafineerimisettevõtjate tütarettevõtjale, kes võtsid üle CAMPESA õigused ja kohustused, mis tulenesid selle äriühingu ja tanklaomanike vahel sõlmitud lepingutest.
- 6 Liberaliseerimisprotsess viidi lõpule 1993. aastal: kuulutati välja riigimonopoli lõpetamine ja sektori tegevuste täielik liberaliseerimine. Monopoli lõppemisega kontsessioonäride kontsessioonidest tulenevad õigused ja kohustused lõppesid.

Vaidlusalused lepingud

- 7 Kogu liberaliseerimisprotsessi vältel ja pärast seda allkirjastas KN kostja REPSOLiga neli lepingut (1987., 1996., 1997. ja 2001. aastal) kütuste ja mootorkütuste ainuõigusliku tarnimise kohta tanklas, mis kuulus KNile Galicias. Hiljem sõlmisid hagejad, kes on KNi, pärijad REPSOLiga (2006. ja 2009. aastal) kaks analoogset lepingut viieks aastaks.
- 8 Kuigi esimesed [kolm] lepingut olid kvalifitseeritud edasimüügi- või lõppmüügilepinguteks (sest kui kaup oli tarnitud, kuulus see KNile, kes võttis tarnitud kaupade riski enda peale), nägid lepingud ette, et tankla omanik saab tasu komisjonitasa vormis. Eelkõige kohustus REPSOL teises lepingus teatama „soovitava“ jaemüügihinna, mis langes kokku samas geograafilises piirkonnas samade tunnustega tanklatele „soovitava“ jaemüügihinnaga. Hind, mida KN pidi kauba eest REPSOLile maksma, saadi „soovitavale“ jaemüügihinnale allahindluse kohaldamisega. Lõpuks muudeti esimestes poolte vahel sõlmitud lepingutes edasimüügilepingu majanduslik kord komisjonitasa korraks, muutmata midagi peale omanikule tasu maksmise korra.
- 9 Kolmes järgmises lepingus, mida nimetati juba „komisjonimüügilepinguteks“, oli majanduslik kord ainult „eeldatava“ komisjonitasa kord, kuna agent võttis kauba riski ja pidi maksma tellitud kaupade summa (jaemüügihinna, mille määras kindlaks REPSOL ja millest lahutati komisjonitasa kõikide tarnitud liitrite pealt) ette, olenemata sellest, millal need tarbijale tegelikult müüdi. Lisaks, kuna agent oli rajatiste omanik, toimus nende hooldus ja väljavahetamine tema kulul. Kõigis lepingutes oli agendil vormiliselt õigus teha allahindlusi oma komisjonitasa arvelt, kuid REPSOLile kaupade eest makstav summa arvutati välja, lahutades komisjonitasa REPSOLi määratud jaemüügihinnast.

Haldus- ja kohtumenetlus konkurentsi valdkonnas

- 10 Pärast sektori liberaliseerimist algatati tanklatega lepingute sõlmimise suhtes erinevaid menetlusi. 1999. aasta aprillis saadeti konkurentsikaitsetalitusele (Servicio de Defensa de la Competencia) tanklaomanike ühenduse kiri, milles kaevati REPSOLi ja CEPESA (teine rafineerimisettevõtja) peale riigisiseste ja ühenduse konkurentsieeskirjade rikkumise pärast. REPSOLi osas lahendati see kaebus Tribunal de Defensa de la Competencia (konkurentsikaitsekoos, edaspidi „TDC“) 11. juuli 2001. aasta otsusega (menetlus 490/00 REPSOL).
- 11 TDC tuvastas selles otsuses, et kehtestades turustajatele, kes tegutsesid temaga väidetavas komisjonimüügi- või vahenduskorras, kütuste jaemüügihinna, siis oli REPSOL 1989. aasta rakendanud LDC artikli 1 lõikega 1 keelatud tegevust, ning kohustas REPSOLi lõpetama hindade kindlaksmääramine suhetes tanklatega, kellega tal olid samasuguste tunnustega lepingud.
- 12 REPSOL esitas selle otsuse peale kaebuse Audiencia Nacionalile (üleriigiline kohus) (apellatsioonkaebus nr 866/01), kes jättis kaebuse 11. juulil 2007

rahuldamata. Repsol esitas kassatsioonkaebuse Tribunal Supremole (Hispaania kõrgeim kohus) (kaebus nr 6188/2007), kes lahendas selle 17. novembril 2010 samuti keelduva otsusega.

- 13 Samal ajal kui menetleti kaebuseid kohtus, saatis REPSOL 2001. aasta novembris kõikidele oma võrgu „väidetavatele“ agentidele, sealhulgas hagejatele teate, milles ta väljendas kavatsust täita TDC 2001. aasta otsuses tehtud ettekirjutusi ning anda oma võrgu turustajatele-agentidele ametlikult õiguse teha allahindlusi oma komisjonitasu arvelt. TDC tunnistas 2006. aasta otsusega oma 2001. aasta otsuses tehtud ettekirjutused selle teate saatmisega täidetuks, kuid juhtis tähelepanu asjaolule, et konkurentsikaitsetalitus viis läbi uurimise, et kontrollida, kas REPSOLi teatatud muudatused on tegelikult tehtud. Selles uurimises kinnitati, et kostja rikub jätkuvalt riigisiseseid ja ühenduse konkurentsieeskirju.
- 14 Sellest tulenevalt määras Riiklik Konkurentsikomisjon (Comisión Nacional de Competencia (CNC)) (nüüd Riiklik Turgude ja Konkurentsi Komisjon (Comisión Nacional de los Mercados y la Competencia) (CNMC)) 30. juuli 2009. aasta otsusega REPSOLile, koos CEPESA ja BP OIL ESPAÑAga (samuti uurimisel) trahvi selle eest, et nad „määrasid kaudselt kindlaks oma kaubamärgi all tegutsevatele sõltumatutele ettevõtjatele jaemüügihinna, piirates konkurentsi oma võrgu tanklate ja ülejäänud tanklate vahel“, ning kohustas teda ette heidetud tegevust lõpetama.
- 15 CNC 30. juuli 2009. aasta otsus jäeti kohtus muutmata ja seega on see lõplik.
- 16 Järelekontrolli menetluses tegi CNMC kolm otsust (20. detsembri 2013. aasta otsus, mida Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) kolmas korda kinnitas veebruaris 2020; 27. juuli 2017. aasta ja 12. juuni 2020. aasta otsus). Nendest otsustest nähtub, et REPSOL jätkas õigusvastast tegevust üle kümne aasta.

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid

- 17 Hagejad esitavad hagi poolte vahel sõlmitud omavahel ühendatud lepingute tühisuse tuvastamiseks koos nõudega, et neile hüvitataks kahju, mis on tekitatud sellega, et REPSOL määras neile kuuluvatele tanklatele ainuõiguslikult tarnitud kütuste ja mootorikütuste jaemüügihinna otseselt või kaudselt kindlaks, see tähendab ELTL artikli 101 lõike 1 rikkumise tõttu. Õigusvastase tegevuse tõendamiseks esitavad nad riigi konkurentsiasutuse lõplikud otsused (TDC 2001. aasta otsus ja CNC 2009. aasta otsus; edaspidi koos „kõnealused otsused“).

Eelotsusetaotluse põhjenduste kokkuvõte

- 18 Tuleb kindlaks teha, milline tõendusjõud on määruses nr 1/2003 määratud faktilistele asjaoludele, mis on tuvastatud Euroopa Liidu liikmesriigi konkurentsiasutuse lõplikus otsuses ELTL artikli 101 kohaldamise menetluses.

- 19 Nagu märgitud, peavad hagejad selleks, et nõuda REPSOLiga sõlmitud lepingute tühisust, viimase õigusvastase käitumise tõendamiseks esitama kõnealused otsused, mis on kohtulikult kinnitatud ja lõplikuks muutunud. Need otsused tehti aga haldusmenetluses, milles hagejate konkreetseid lepinguid ei analüüsitud.
- 20 Määruse nr 1/2003 artikli 2 („Tõendamiskohustus“) kohaselt lasub kõikides ELTL artikli 101 kohaldamisega seotud riigisisestes või ühenduse menetlustes ELTL artikli 101 lõike 1 rikkumisega seotud tõendamiskohustus osapoolel või asutusel, kes teeb avalduse väidetava rikkumise kohta. Sama mõtet on väljendatud selle määruse põhjenduses 5.
- 21 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et määruse nr 1/2003 alusel on selge, et konkurentsi valdkonnas ebaseadusliku tegevuse tõendamise koormis lasub hagejal. Tal tekib siiski küsimus, kas seda tõendamiskohustust on võimalik täita, kui on tõendatud, et asjaomane lepingusuhe kuulub liikmesriigi konkurentsiasutuse lõplike otsuste esemelisse kohaldamisalasse.
- 22 Ta märgib sellega seoses, et Audiencia Provincial de Madridi (Madridi provintsi kohus) 28. sektsioon ei omista 17. juuli 2020. aasta kohtuotsuses nr 381/2020, mis tehti käesoleva kohtuasjaga analoogses asjas apellatsioonimenetluses, riigi konkurentsiasutuse otsustele mingit tõenduslikku väärtust. Selles kohtuotsuses märgib Madridi provintsi kohus, et hageja kohus on tõendada kokkulepitud kokkulepete olemasolu ja asjaolusid või otseseid või kaudseid survemeetmeid, mida kostjaks olev naftaettevõtja võis hageja suhtes rakendada. Madridi provintsi kohus leiab, et kui tsiviilkohtumenetluses soovitakse individuaalset lepingusuhet tühiseks tunnistada, siis ei piisa sellise kaubandusvõrgu toimimise kohta tehtud üldistest järeldustest, mille võib välja võtta haldustoimikust, vaid tuleb individuaalselt analüüsida vaidlusalust lepingusuhet ja tõendada, et hindade kindlaksmääramise tõttu kahju kannatanu oli just hagejast tanklaomanik, mitte muu isik. Madridi provintsi kohus leiab, et CNC haldusaktid, isegi kui neid on hiljem kinnitanud halduskohtud, ei muuda kõiki nende aktide kohaldamisalasse kuuluvaid naftatootjate sõlmitud ainuõiguslikke kaubamärgi esindamise lepinguid automaatselt algusest peale tühiseks. Madridi provintsi kohus leiab, et vastasel korral viiks see absurdse tulemuseni, kus leitakse, et haldusotsused, näiteks kõnealused otsused, võivad vältimatult muuta erinevate naftatootjate sõlmitud tuhandet tarnelepingud õigustühiseks, võtmata arvesse igast lepingust tulenevat konkreetset suhet. Madridi provintsi kohus rõhutab lõpetuseks, et sellistes tsiviilhagides, nagu on tema menetluses, esitatakse tühisuse tuvastamise hagi (*stand alone*), mitte ühenduse konkurentsieeskirjade rikkumise tõttu kahju hüvitamise hagi (*follow on*), milles nõutakse üksnes vaba konkurentsi kontrolliorganite poolt juba tuvastatud rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist kahju kannatanule.
- 23 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et Madridi provintsi kohtu jaoks ei piisa sellest, et on tõendatud, et asjaomane tankla kuulub riigi konkurentsiasutuse otsuse isikulisse kohaldamisalasse, vaid et tsiviilkohtus tuleb igas asjas esitada tõendid, mille alusel on toimunud konkreetses haldusmenetluses uurimine. Seega

ei ole riigi konkurentsiameti otsused, vaatamata nende kohtulikule kinnitamisele tsiviilkohtu jaoks isegi kaudseks tõendiks õigusvastase tegevuse kohta, isegi kui asjaomaste otsustega lõpetatud menetlustes tuvastati õigusvastane tegevus seoses kõikide REPSOLi kaubamärgiga võrgu väidetavate „agentide“ tanklatega.

- 24 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et näib, et need probleemid lahendatakse kahju hüvitamise hagidega, kuna direktiivi 2014/104 üle võtnud 2007. aasta LDC artikli 75 lõige 1 näeb selle direktiivi alusel ette, et „konkurentsioiguse rikkumise tuvastamist Hispaania konkurentsiasutuse või Hispaania kohtu lõpliku otsusega loetakse Hispaania kohtus algatatud kahju hüvitamise hagi puhul ümberlukkamatuks“.
- 25 Kuigi eelotsusetaotluse esitanud kohus tunnistab, et käesoleva menetluse raames ei ole esitatud pelgalt kahju hüvitamise hagi, vaid ELTL artikli 101 lõike 2 alusel lepingute tühisuse tuvastamise hagi, leiab ta, et riigi konkurentsiasutuse lõplike otsuste tõendusjõu eitamisel on kaks tagajärge: lepingud, mis rikkuvad ELTL artiklit 101, jäävad jõusse ja keelatud tegevusega tekitatud kahju ei hüvitata, mis toob kaasa rikkuja alusetu rikastumise.
- 26 Tal on seega kahtlusi küsimuses, kas rangus, mida rakendab Madridi provintsi kohus tühisuse tuvastamise hagide puhul tõendamise suhtes, on liidu õigusega kooskõlas. Ta ei vaidle vastu sellele, et määruse nr 1/2003 artiklis 2 ette nähtud tõendamiskoormise tingimus tuleb täita, kuid ta soovib teada, kas seda tingimust võib lugeda täidetuks, kui on tõendatud, et asjaomane leping vastab halduskorras karistatud tegevusele ja ühe halduskorras karistatud ettevõtja (REPSOL) lepingute liigitusele, mida analüüsiti otsustes vaatlusalusel perioodil (aastatel 1999–2019) ja territoriaalses ulatuses, kus rikkumine toimus (Hispaania). Selle sätte jäik tõlgendamine tähendaks võimatu asjaolu tõendamist, mida ei ole võimalik teha.
- 27 Eelotsusetaotluse esitanud kohus tuletab meelde ELTL artikli 101 vahetut õiguspõhjust ning pooldab tühisuse ja võrdvärsuse põhimõtete kohaldamist, nagu need on esitatud direktiivi 2014/104 põhjendustes, ka tühisuse tuvastamise hagide suhtes.
- 28 Eelotsusetaotluse esitanud kohus järeldab kokkuvõtteks, et tema ei ole viimane kohtuaste, kuid et Madridi provintsi kohus, kes vaatab tema otsuse teises kohtuastmes uuesti läbi, võib see praktikas olla, arvestades, et kassatsioonkaebus on erakorraline, ja järgnevaid menetlusi võtmata jätmise otsuseid, mida teeb Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) esimene koda, jaemüügihinna kindlaks määramist puudutavate apellatsiooniootsuste uuesti läbi vaatamise kohta, ja arvestades väärtust, mis peab olema Hispaania õiguses riigi konkurentsiasutuse otsustel.